

Kern 1946 (1-13)

(10)

DISSERTATIO INAUGURALIS
SISTENS
CASVM CLINICVM
AFFECTVS CACHECTICI

CVM
INFLAMMATIONE TVNICAE ADNATAE ET
EXVLGERATIONE CORNEAE TRANS-
PARENTIS OCVLORVM

EX
PLETHORA,

QVAM
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
CONSENSV

PRO GRADV DOCTORIS
OBTINENDO
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBIECIT

PETRVS PETERSEN

FRANCOFVRTI AD VIADRVM
DIE XX. DECEMBR. MDCCXLVI

TYPIS PHILIPPI SCHWARTZII, ACAD. REG. TYP.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CLASSICAL ARCHIVES

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CLASSICAL ARCHIVES
PUBLISHED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS
1968

HISTORIA MORBI.

Membrum I.

pectatissima quaedam virgo, temperamenti phlegmatico - sanguinei, habitus corporis laxioris atque spongiosi, vitæ, motus experti, lautique victui indulgens, à teneris unguiculis quieto plerumque somno, prosperaque, nec ullo singulari morbo interrupta, gavisâ fuit valetudine: Ast, cum vix annum ætatis decimum quartum superasset, absque prævia quadam causa manifesta, sub leviori etiam corporis motu, illico de insigni lassitudine, artuumque dolore contusivo conqueri cœpit. Incommodis hisce comites sese mox adjunxerunt palpitatio cordis & molesta atque velocior sub quovis motu, præprimis verò sub celeri gressu & acclivium ascensu, respiratio. Cæterum appetitus fuit vegetus atque optimus, somnus placidus, pulsus respectu temperamenti magnus & celer, color vultus floridus & vividus, nec in excretionibus vitium quoddam fuit deprehensum.

Membr. II. Hisce symptomatibus alia, & quidem molestiora, superveniebant, nimirum primo

dolores tensivi & prementes, in abdomine circa ossis sacri & lumborum regionem præcipue atroces, primæ culinæ partes à flatibus expandebantur, & alvus officii sui oblivisci incipiebat. Deinde capitis dolor vehemens ægram torsit, cui interdum vertigo auriumque tinnitus accesserunt, arteriis temporum magno impetu pulsantibus. Nec silentio præmittendum est, dolores capitis & abdominis ita alternasse, ut hi silerent, quando caput laborabat, illudque vicissim immune fuerit, quoties dolor loca ini ventris occupaverat.

Membr. III. Neque vero hæc incommoda diu adsuerunt sola, sed post quatuor hebdomadam decursum longè gravius quoddam fuit infecutum. Agitaverat se nimirum virgo post cœnam solito fortius in conclavi, nimis forsân calefacto, quum statim consuetus capitis dolor cum aurium tinnitu & vertigine rediret atque per totam noctem protraheretur. Mane quidem imminutus erat dolor, ast utraque palpebra valde tumens, inflammata atque adeo sanguine turgida visa fuit, ut sanguis ille exinde quasi proflire videretur, nec oculos aperire posset ægrotans.

Membr. IV. Contra memorata symptomata pugnabat Medicus quidam vesicatoriis, pulveribus
errhi-

errhinis, sacculis discutientibus & unguento quodam, quo palpebras illinire iussit.

Membr. V. Octo præterlapsæ fuerant sub usu horum remediorum hebdomades, ast tantum abest, ut auxilii quidquam attulerint, ut potius omnia in deterius fuerint conversa. Effluxit enim ex majori cujusvis oculi angulo serum quoddam acre, genas arrodens; quo cum conveniebat materia pituitosa e naribus stillans, labri superioris cuticulam dilacerans. Interim palpebrarum tumor postea aliquantum decrescere cœpit, ut ægra oculos, hætenus clausos, aperire iterum posset.

Membr. VI. Reseratis palpebris, cornea utriusque oculi non amplius transparent, sed quadam quasi lanugine obducta, & conjunctiva tunica rubicunda & sanguine maxime turgida apparebat. Dexter oculus nullam amplius lucem, sinister autem parum, & quidem coruscos duntaxat ejus radios, sentiebat.

Membr. VII. Quo corneæ itaque minus transparenti pristina redderetur pelluciditas, Medicus supra dictus saccharum album, in pulverem redactum, quotidie repetitis vicibus in oculos flatu immitti, ac simul remedia antea allegata (Membr. IV.) in usum vocari iussit.

A 3

Membr.

Membr. VIII. Verum enim vero, licet septem pridem hebdomades præterlapsæ & omnia remedia ex Medici præscripto usurpata fuissent, virginis tamen conditio in deterius erat maxime mutata. Post motum enim langvorem, loco lassitudinis, nec minus palpitationem cordis, ventriculo vel cibus vel flatibus expanso, non solum deambulans, sed etiam sedens, præprimis verò cubans, sentiebat; respiratio evadebat difficilior: color faciei antea floridus & nitidus mutatus erat in pallidum & subflavum, pulsus magnus & celer in tardum & debilem, imo interdum magnum quasi & celerem, somnus antea placidus in turbulentum: excretio alvina pristino carebat successu & ordine; hinc sæpe de diarrhœa, sæpius de alvo constipata ægrotans gerebat querimonias, perseverabant symptomata membri III. non ea tamen, qua antea, acerbitate, & seri pariter ex oculis & naribus stillicidium aliquantis per minuebatur.

Membr. IX. Rebus ita comparatis, post quam viginti dudum hebdomades post primum morbi accessum, & quindecim quoque post subito obortum palpebrarum tumorem effluxerant, ego, die 25. Aprilis 1740. per litteras consultus, sequentia commendavi, & quidem interne

I.) Ad

- 1.) Ad purgandas primas vias potionem ex manna, rhabarbaro, cremore tartari in aqua fl. acacie solutis paratam, & aliquot olei de citro Ital. guttulis remixtam.
- 2.) Mane infusum Theiforme ex fl. bellid. min., chamom. vulgar., hb. melissæ, salv., veronic., sem. fœniculi & anisi, ad 6. vel 7. vascula (Zassen) cum quarta parte seri lactis dulcis, secundum methodum Frid. Hoffmanni parati, matutino tempore sensim in lecto hauriendum;
- 3.) Hora ante prandium 60-70. guttas Elixirii balsamico-visceralis ejusdem Auctoris cum vino dulci sumendas.
- 4.) Circa somni tempus pulverem ex lapidibus cancrorum citratis, antimonio diaphoretico, succino albo ppto, radice ari, acori vulg., arcano duplicato & nitro depurato cum aqua ceraforum nigrorum.
- 5.) Redeunte quovis die sexto, mane jejuno stomacho, octo pilulas balsamicas Hoffmannianæ pariter compositionis & salis Sedlicensis drachmas duas in juscule avenaceo, & post horæ decursum infusum theæ, cum sero lactis dulci mixtum.
- 6.) Pro potu ordinario decoctum ex ras. CC., rad. sarsaparill. cum aqua fontana & modica vini Gallici parte paratum, concesso etiam inter epulas

epulas uno vel altero vitro (Spitzglas) vini Gallici recentioris.

7.) *Ratione dietæ jussi abstinere omnibus cibis duris, acidis, concoctu difficilibus & flatulentis, iis vero uti, qui laudabilem chylum largiuntur, faciliq̃ opera in ventriculo digeri solent. Præter hæc motum frequentem svadere consultum duxi, ac volui, ut cælo benigno sæpius, sed leniter, corpus ambulatione & vectura exerceret. Externe adhibebantur sequentia medicamina.*

a) *Fomentum ex fl. chamomill. Roman. & vulgar. rosar. rubr., sambuci, hb. salviæ, euphras., sem. fœniculi, cujus vapor primo ad utrumque oculum admittebatur. Deinde linteum quadruplicatum, illo imprægnatum ac denuò expressum, utrique palpebræ per noctem adplicare, eidemque lintea majora sicca, ad frigus arcendum, ea tamen cum cautione, ne premi ullo modo posset oculi bulbus, superimponere jussi.*

b) *Porro sacculos parandos curavi, speciebus (lit. a) memoratis refertos, ac ferme siccos, aliquoties per diem imponendos.*

Membr. X. Commendatis remediis per tres integras hebdomades adhibitis, nuntiatum mihi fuit, spem recuperandæ pristinæ valetudinis adful-

adfulgere aegrotæ. Multum enim de sua violentia jam remiserant symptomata. Iterum enim deambulare sine lassitudine valebat: Palpitationem cordis raro animadvertibat, respiratio erat facilis & libera, ciborum adpetentia, somnus, pulsus atque color cutis & faciei ad naturalem suam redierant integritatem, symptomata etiam, membro II. memorata, fuerunt imminuta, nisi quod dolor circa lumbos exacerbari videretur; alvus iterum officii sui memor erat, fluxus seri acris ex naribus atque oculis penitus cessaverat, & oculi, ejusdemque tunice adnatæ rubedo vix amplius conspici poterat.

Membr. XI. Felicem itaque intelligens remediorum effectum, ut sedulo eorum usum continuaret, autor fui atque suasor, mutato aliquantum ordine adhibendi, ita ut quovis tertio die vesperi pulverem, quovis decimo vel duodecimo die pilulas sumeret, & topica, exceptis sacculis siccis, removeret. Præter hæc circa medium mensis Junii venesectionem in pede, & alternis diebus circa somni tempus pediluviorum usum commendavi. Quibus debite etiam observatis, circa finem Junii menstruus fluxus ex voto prorumpibat, & per aliquot dies continuans efficiebat, ut rubedo ex oculis penitus aufugeret, nec ullum superesset incommodum, nisi quod cornea tunica non omnino esset pellucida. Ab internorum

B

interea

interea medicaminum usu nondum plane abstinendum esse iudicans, mutato paulisper ordine, infusi theiformis usum quotidianum, elixirii ante prandium alternis diebus, pilularum quovis decimo quarto die de industria commendavi.

Membr. XII. Nihil nunc curæ supererat, nisi ut cornea iterum lucis radiis recipiendis & transmittendis apta redderetur. Ea propter statim, quum rubedo adnatæ tunicæ aliquantum remisisset, (id quod octavo die post usum remediorum a me commendatorum accidit) bis de die, & deinde, rubore penitus disparente, ter vel quater pulverem subtilissimam ex saccharo canto albo, myrrha electa, alumine usto, & ovorum putaminibus in lanuginosam illam corneæ partem flatu inspergendum & statim ab insufflatione cantho majori utriusque oculi collyrium tepidum instillandum curavi, ex aqua rosarum, euphrasie, fœniculi, & paucis guttulis spiritus vini, trochiscis de rosis albis & saccharo canto albo concinnatum. Præter hæc palpebrarum oras bis quotidie spiritu vini simplici, cujus una pars quinque aquæ tepidæ partibus mixta fuit, lavari præcepi.

Membr. XIII. Hac simplici methodo, observatisque optimæ diætæ regulis, effectum est, ut honestissima virgo intra duodecim hebdomades pristinae sanitati

sanitati perfecte fuerit restituta, nec ab illo tempore ullam in oculis unquam deprehenderit incommodum.

RESOLVTIO.

§. 1.

Præmissam morbi historiam respicientibus quinque potissimum phænomenorum genera, uberiori utique consideratione dignissima, occurrunt. Quorum primum membri primi, alterum membri secundi, tertium membri tertii, quartum membri sexti, & quintum denique membri octavi symptomata constituunt.

§. 2.

Singula vero hæc phænomenorum genera, licet in se sint maxime diversa, in nostro tamen casu singulari & arctissimo vinculo conjuncta videntur. Sic enim symptomata Membri I. plethoram, Membri II. congestiones, earumque effectus, Membri III. statum inflammatorium, Membri VI. partim statum ulcerosum, partim inflammatorium, Membri VIII. statum cachecticum designant. Symptomatibus Membri I. illa, quæ Membro II. III. & VIII. recensentur, & symptomatibus Membri II. illa, quæ Membro III. relata sunt, his vero, quæ Membro V. & VI. indicantur, originem debent, ita ut prima hujus morbi causa plethora judicata, & in dissertationis rubro princeps hujus affectus intricatissimi causa appellata fuerit. Quum vero in scholis medicis morbus appelletur complicatus, quando diversa sympto-

mata, quorum quodvis peculiarem morbum constituit, conjunguntur, casum hunc ad complicatos morbos referre minus dubitavi.

§. 3.

Quæ quo luculentius pateant, horum phœnomenorum indolem, causas & connexionem accuratissima consideratione persequar; ex quibus ea primum occurrunt, quæ (Hist. morbi membr. I.) enumerata sunt, & statum plethoricum apertè significant, uti illud pluribus evictum dabo. Prius vero, quam ad hanc probationem me accingam, explicandum mihi erit, quid plethoræ nomine intelligam. Designo autem eodem talem statum corporis, quo illud plus sanguinis continet, quam à corde & vasibus commode possit capi & promoveri.

Scholion.

Hæcce plethoræ definitio est realis. Perspicuum enim exinde fit, cur sanguinis abundantia tollat æqualitatem, quæ sanguini intercedit cum partibus continentibus. Consistit autem in hac æqualitate libera sanguinis circulatio & sanitas (per princip. Physiolog.), adeoque patet, quod plethora sensu stricto ad morbos sit referenda.

§. 4.

Plethora distinguitur in *plethoram ad vasa* & *ad vires*. Prior dicitur, quando vasa a sanguine valde extenduntur, posterior vero, quando vasa non adeo sunt repleta, majori tamen sanguinis quantitate abundant, quam commode a corde & vasibus possit promoveri.

§. 5.

§. 5.

Statum plethoricum corporis humani cognoscimus 1.) ex antecedentibus causis, quæ generationi copiosi & boni sanguinis inserviunt, uti sunt temperamentum sanguineum, ætas juvenilis & virilis, viscerum robur & sanitas, alimenta optima, vita otiosa, jucunda, curis vacua, aliaque, 2.) ex habitu corporis florido, venisque amplis & subtumidis, præcipue in facie & temporibus, 3.) evacuationibus naturalibus & præternaturalibus, vel plane se non prodentibus, vel imminutis, vel suppressis, 4.) lassitudine corporis spontanea, 5.) phlogosis, 6.) & palpitatione cordis, spirandi angustia & vertigine, post corporis motum qualemcunque accedentibus. Quæ licet non omnia simul & conjunctim observentur, plethoræ tamen eorum adsunt necesse est. Specialia signa plethoræ ad vasa & ad vires §. 4. exhibet, quibus addas, plethoram ad vasa pulsus magnum & celerem, eam vero, quæ est ad vires, pulsus celerem & debilem comitem habere.

§. 6.

Ex memoratis plethoræ indiciiis in nostro casu præsto sunt 1.) temperamentum phlegmatico-sanguineum, 2.) ætas juvenilis, 3.) viscerum robur & sanitas, 4.) vita sedentaria & lauta diæta 5.) habitus corporis floridus, 6.) post corporis motum lassitudo cum dolore contusivo, præsertim circa articulos 7.) cordis palpitatio, 8.) respiratio anhela, 9.) pulsus magnus & celer. Exinde igitur inferre licet, quod virgo illa, suppositis circumstantiis Hist. morbi membr. I., recte plethorica judicetur, &

B 3

quidem

quidem laboraverit plethora ad vasa. Id quod ut clarius pateat, evictum dabo, sanguine abundasse virginem, & deinde colorem faciei floridum, lassitudinem post corporis motum cum dolore contusivo, cordis palpitationem, spirandi angustiam, atque pulsus celerem & magnum inde resultasse.

§. 7.

Probaturus itaque virginem ægotam plethora seu sanguinis abundantia laborasse, monendum duco, abundantem sanguinem in corpore generari, quando sanguinis minor quantitas consumitur, quam generatur. Multa sunt in historia morbi, quæ incrementum sanguinis consumptionem ejus longe superasse certissime arguunt. Ex his præ aliis eminet appetitus ciborum vegetus, & larga eupeptorum ingestio, nec non prospera valetudo, ante decimum quartum ætatis annum nullo morbo turbata. His positis, multum quotidie laudabilis chyli provenisse, & ex illo sanguinem abundantem fuisse generatum, quis est, qui in dubium vocare audeat? Quare cum idem neque evacuationibus naturalibus, neque artificialibus, neque præternaturalibus fuerit imminutus, nec largæ humorum excretiones observatæ fuerint, causa superflui sanguinis, omni luce clarior, apparet. Symbolum etiam suum contulit vita sedentaria, otiosa atque curis vacua: quæ quantum generando abundanti sanguini faveat, non opus est, ut pluribus demonstrem.

§. 8.

Ordo nunc jubet, ea jam accuratius pertractare, quæ,

quæ, tanquam signa & effectus plethoræ, de causa sua luculentissime testantur. Primum ex illis sit color faciei floridus ad rubedinem inclinans. Color cutis sequitur tum vasorum cutis & præcipue corporis mucosi seu reticularis, tum fluidorum in illis se moventium rationem (per princ. physiolog.) Nam si vasa subtilissima cutis patula sunt, & sanguine turgida laudabili, color cutis, & faciei magis floridus & amœnus conspicitur: sin vero eadem nec debite adpareant, nec sanguine tumeant, nec humores optime sint constituti, sed tenaces, limosi, & fordibus excrementitiis mixti, color pallidus evadit, flavus & luridus. Jam vero compertum habemus, ægram bonæ notæ fluidis abundasse (§. 7.), eaque quotidie aucta fuisse, hinc certò certius est, colorem faciei floridum, accedente simul cutis teneritudine, à plethora duxisse originem.

§.

Lasitudo sub motu corporis nunc explicanda venit. Est autem lasitudo ille corporis status, quò præfente, ob defectum proportionatæ vis motricis, non satis quoque par est functionibus suis obeundis. Quum enim robur vitale in libero & expedito solidorum & fluidorum motu consistat, ille autem æqualitatem seu proportionem inter solida & fluida requirat, (per princip. physiol.) virium defectum a debilitato motu solidorum & fluidorum & proportionem sublata derivandum esse apparet. Jam vero propter abundantiam sanguinis in virgine ægrotæ (§. 7.) sublata est ista æqualitas, hinc defuit necessarium quoddam requisitum liberi motus
solido-

solidorum & fluidorum & exinde vis motrix corporis fuit imminuta: Quæ autem quum nimis imminuta haud sufficiens inveniatur functionibus corporis commode administrandis, lassitudo corporis sub levissimo motu sentiatur, neceffe est. Socium vero habuit lassitudo illa dolorem contusivum circa articulos. Consistit vero dolor (per princip. patholog.) in aucta quadam tensione nervorum, nervosarum partium & tendinum. Tensio hæc a pressione vasorum adjacentium, sanguine nimis factorum, suos ducit natales, & quoniam ad motum exinde minus aptæ redduntur dictæ partes, contusionis sensus simul percipitur. Premuntur autem nervi, dum sanguis, in vasis exilissimis nimis accumulatus, motu & circulo ejus ex quacunque causa reddito vegetiori, in latera vasorum vi agit, ea premit, distendit & nervos adjacentes comprimit. Hæc pressio itaque quum in punctis, ubi nervi non comprimuntur, tensionem quandam & dolorem producat, facile apparet, dolorem contusivum ex abundanti sanguinis copia fuisse generatum. Quod autem dolor iste circa articulos imprimis fuerit perceptus, idèò imprimis factum fuisse credo, quia juxta vasa circa articulos multi tendines & partes nervosæ e g. ligamenta & vaginæ tendinum locantur, ac plurimi etiam nervi ibi reperiuntur. Memoratæ autem partes præ aliis omnibus ad movendum corpus primariam collocant operam.

§. 10.

Progredior jam ad explicandam cordis palpitationem sub motu spontaneo corporis: Palpitare cor dicitur

dicitur, quando systole ejus & diastole solitô celerius sibi vicissim succedunt, & cor in systole inprimis motu vehementi & quasi convulsivo agitatur. Diastole naturalis excitatur (per principia physiolog.) influxu determinatæ quantitatis sanguinis in ventriculos cordis; systole naturalis verò influxu determinatæ quantitatis liquidi nervosi in nervos cardiacos. Quicquid vero efficit auctum influxum utriusque fluidi, auget quoque dilatationem & constrictionem cordis, & hanc posteriorem, si impetus justo major accedit, quasi convulsivam reddit. Jam vero sub motu corporis spontaneo repetito, ope alternæ musculorum agitationis, sanguis ex vasis venosis musculorum celerius expellitur in venas majores, & ex his per venam cavam in cor, adeoque hoc motu circulus sanguinis redditur vegetior, globuli sanguinis præterea magis atteruntur, hunc attritum sequitur major calor, hoc calore partim aer, partim ipsa sanguinis moles expanditur, & majus affectans spatium, latera vasorum distendit, & ita motus diastalticus augetur, solitoque celerior redditur atque vehementior. Dum autem cor & omnia vasa à sanguine expanso nimis distenduntur, eodem modo etiam vasa cerebri & cerebelli diducantur necesse est. Ob hanc autem vasorum sanguiferorum in cerebro expansionem cerebrum premi, fluidum nerveum largius fcerni & majori copia in nervos cardiacos influere, & hunc majorem fluidi nervei influxum celeriolem & quasi convulsivam systolen concitare, quivis facile intelliget. Quid impedit itaque, quo minus palpitationem cordis, sub motu & post eum, exuperanti sanguinis copiar tribuamus?

C

§. II.

§. II.

Nec mirum est, anxiam atque crebram spirationem sub motu a plethora fuisse procreatam. Quodcumque enim vasa pulmonum sangvifera ob superfluum sangvinis copiam nimium distenduntur atque dilatantur, eaque vasorum expansio, praesente motu spontaneo corporis, mirum in modum augetur, (§. 10.) (dum universa humorum moles tunc majori impetu ad pulmones fertur), vasa sangvifera, bronchia & vesiculas pulmonales ambientia, & intimius cum illis connexa, premunt, spatium earum angustant, & impediunt, quominus aer, inspiratione receptus, eas legitime expandere valeat, sed vix ingressus iterum egredi cogatur.

§. 12.

Superest adhuc, ut probemus, pulsus magnum atque celerem a plethora itidem fuisse productum. Intellegimus autem eo ipso arteriarum systolen atque diastolen majorem atque celeriore, in nostro casu autem robustiorem, atque saepius iteratam constrictionem, subsequente semper dilatatione majori, quam personis sangvineo-phlegmatici temperamenti solennis esse solet. Dilatantur autem arteriae ad terminum usque ordinarium, quando, contractis cordis ventriculis, justa sangvinis quantitas celeritate, robori earum proportionata, in illas propellitur. Unde sequitur, vasa haec arteriosa magis dilatari, si major humorum quantitas velocitate, qua solet, majori in eadem propulsatur. Abundantem autem sangvinis quantitatem systolen atque diastolen cordis & vasorum augere, atque motum sangvinis velocio-

velociorem reddere, §. 1. evictum dedi, hinc etiam pulsum magnum & celerem a plethora fuisse productum satis liquido constabit.

§. 13.

Enucleato itaque membro Imo historiæ morbi, pedem jam promovebimus ad membrum Ildum, quo congestiones ex plethora ortæ explicandæ veniunt. Congestionis autem voce nuncupo excedentem sanguinis collectionem in vasis quibusdam ad cedendum aptis, ea ratione, ut circulatio in vasis quidem pergat, refluxus tamen parcior & minus proportionatus influxui existat.

Scholion.

Ne vero sit dubium de definitione suppeditata, notes velim, 1.) quod (per priac. physiolog.) sanguis ex uno vase in alterum proportionaliter provolvatur atque tamdiu, quam diu singula vasa instructa sunt vi sufficienti, 2.) quod illa impulsu sanguinis ultra determinatam expansionem non possint dilatari, sed, peracta dilatatione, ad pristinam redeant statum. Quod si vero naturalis quorundam vasorum tonus aliquantisper fuerit imminutus, aliorum autem vicinorum, & hisce connexorum illibatus maneat, vel plane augeatur, necessario sequitur, 1.) in vasis prioribus majorem fieri dilatationem, indeque 2.) refluxum minorem, atque utramque ob causam humorum accumulationem, quæ partim vasis & partibus vasa continentibus, partim durationi seu temporis momento conformis maxime observatur.

§. 14.

Vasa, quæ facillime accumulationem sanguinis admittunt, sunt 1.) venæ, ob tunicas tenues & tenerimam structuram & 2.) ob causas easdem ultimæ divisiones arteriarum. Quando vero hæc duo vasorum genera sunt collocata in ejusmodi partibus corporis, ubi vix ac ne vix quidem impediri potest fortior eorum expansio, facillime ibi resultat, præsentē causa, collectio superflui sanguinis. Hujus conditionis sunt præcipue vasa membranæ pituitariæ, vasa bronchiorum pulmonalium, vasa ventriculi & intestinorum, vasa uteri & alia.

Scholion.

Quod uterus præ reliquis corporis visceribus sit aptus congestionibus, partim ex indole & structura vasorum illius patet, partim ex experientia, qua nempe duce novimus, quod sanguis apud fœminas in hisce vasibus omni menstruo spatio accumulatur. Luculentius autem illud stupenda sanguinis collectio in gravidis confirmat. Ejusmodi collectionem sanguinis in utero mulieris gravidæ & partui proximæ contemplandi occasio mihi fuit ante duodecim hos annos, quum Heide Dithmarforum commorarer. Non inutile fore, & a scopo alienum, duxi, si Historiam cum observatis quibusdam plenius communicarem. Repentina morte decesserat ibi fœmina, novem pridem menses gravida; cujus in utero cum fœtus post mortem matris valde sese movere & jactare deprehendebatur, demandatum mihi fuit a viris spectatissimis B. D. LUTHERO, *Regiæ Celsitudinis gloriosissimæ memoriæ CAROLI FRIDERICI Principis regnantis Slesvico-Holsatiæ &c. &c. Archiatro, Consiliario Status & Professore Primario Medicinæ Kiloniensi*, nec non DN. HARMSEN *ejusdem Serenissimi Principis Consiliario & Chirurgo primario*, de vita conservanda fœtus deliberantibus, ut uterum defunctæ inciderem & operationem sic dictam cæsaream

ream peragerem, quam etiam, presentibus his laudatissimis Viris, aliisque mortuæ affinibus, vicinis & amicis, felicissime omniumque plausu perfeci. Sub operatione notatu maxime dignum fuit videre, utrum fere triplo crassiores, quam esse solet in non imprægnatis, vasa autem ejusdem extensa & eorum tunicas stupendæ exilitatis, ut vix satis mirari possem, qua ratione citra disruptionem tanto sanguinis flumini rehendo suffecerint. Quis igitur est, qui non extollat laudibus ineffabilem summi Numinis sapientiam, quod ita partes hæc formavit, ut tenuitas illarum nullum rupturæ metum concitare queat? Plura de his verba facere prohibet institutum, quare ad viam, unde digressi sumus, redeundum.

§. 15.

Essentiam congestionum §. §. 13. & 14. adumbravi: Adfuisse autem in nostro quoque casu congestiones, testantur 1.) plethora, in antecedentibus satis demonstrata, 2.) dolores prementes & tensivi in abdomine, præsertim circa lumbos 3.) incrementum dolorum, crescente sanguinis illa accumulatione, 4.) nec non capitis dolor cum pulsatione arteriarum temporalium. Quæ memorata symptomata, communi totius scholæ medicæ consensu, evidentissima congestionum signa reputantur.

§. 16.

Ut autem vera indoles & genealogia intricati hujus morbi eò clarius pateat, congestiones hæc quomodo a plethora fuerint præcreate, fusius explicatum dabo. Præsentem sanguinis in corpore abundantia, cor, arterias, & reliqua omnia vasa valde dilatari, supra (§. 10.) asserui. Noto notius autem est, cor & omnia vasa constructa esse ex tunicis elasticis, quæ si tenduntur & diutius in hac

C 3

tensione

tensione permanent, eò magis dejiiciuntur de suo tono & elatere, quò major vis tendens est, & quò majus temporis spatium, quò tensionem hanc experiuntur (per principia physico-pathologica). In nostro casu, ubi sanguis abundavit, vasa debilitari necesse fuit, & ex illis præsertim ea, quæ, robore aliis inferiora, ad fortiter resistendum minus apta existunt. Attentione omnino dignum est, sanguinis congesti indicia in inferiori ventre primo apparuisse. Qua in regione quum uterus & intestina sita sint, sanguinis copiosi motum præcipue ad uteri vasa fuisse directum, exinde eundem ad intestinorum vasa regurgitasse, nemo, œconomix animalis motuumque vitalium gnarus, in dubium vocabit. Res enim est de puellis testatissima, quod, decimo quarto ætatis anno exacto, protrudatur in illis superfluus sanguis in vasa uteri, & menstruo plerumque tempore excernatur (per princ. physiolog.): Quod si vero sanguini illi appulso exitus, vel ob angustiam vasorum, vel ob spissitudinem humoris excernendi, vel ob aliud quoddam impedimentum, fuerit præclusus, aliter fieri non potest, quin sanguis hic ad alia & plerumque vicina vasa regurgitet, ea dilatet atque variis congestionis signis se prodatur.

§. 17.

Hac retardata sanguinis per uterum excretionem quum plethora in ægrota nostra virgine aucta fuerit mirum in modum, sanguis necessario ad vicina uteri vasa uberius se conferre debuit, in illis accumulari & molesta symptomata, Hist. morbi membr. II. recensita, generare, quæ paucis nunc explicanda veniunt. Ex illis primo prode-

prodeant dolores prementes & tensivi in abdomine, præcipue circa lumbos. Dolorum ideam in genere supra (§. 9.) suppeditavi, ubi perspicuum est, causam doloris esse pressionem vel tensionem nervorum & partium nervosarum. Ex his facile intelligitur, qua factum fuerit ratione, ut vasa distenta & à tono suo dejecta dolorem prementem & tensivum prodixerint. Quum enim vasa in ventris, præsertim uteri, abundanter sanguine fuerint repleta, uti præcedente §pho 16. est demonstratum, nervi adjacentes hanc ipsam ob causam debuerunt premi, & hac ratione progigni dolor premens. At, quoniam, pro ut ex principiis physico-pathologicis constat, nervus simul in reliquis suis punctis tenditur, quando comprimitur in certo quodam loco, necessario quoque iis in punctis, quibus accessit compressio, tensio & exinde dolor tensivus debuit exoriri.

§. 18.

Ex eadem etiam ratione facilè molestia a flatibus, quæ ægram nostram valde exercuit, deduci potest. Ex principiis physiologicis enim constat, flatum esse aerem, in stomachum & intestina mediante victu illatum, & ope caloris in majus spatium expansum. Moventur flatum per totam intestinorum canalem sine incommodo, si motus peristalticus naturalis est, & æqualis, ac justo ordine atque debito robore à superioribus ad inferiora procedit. Ope hujus motus flatum hi ex uno intestino in alterum & ultimato ad orificium intestini recti protruduntur, ubi, laxato ani sphinctere, mox cum, mox sine excrementis, excluduntur. Quod si vero motus hic peristalticus pervertitur,

vertitur, & ob spasmodicas coarctationes in intestinis ab inferioribus ad superiora tendit, flatibus via ad inferius orificium præcluditur. Hi incarcerati flatus, qui calore naturali augentur, ut ad superiora & tenuia intestina, imo ventriculum ipsum, remeent, partes continentes expandant & summam molestiam creent necesse est: Quæ quo luculentius pateant, hic maximè notandum erit, spasmodicas intestinorum contractiones ibi præprimis observari, & esse graviores, ubi plures & fortiores fibræ nervæ & musculares reperiuntur, uti sunt fibræ musculares orbiculares & longitudinales, quæ intestini ilei, cæci & coli sphincterem quasi constituunt, * 2.) ubi sunt flexuræ & ligamenta intestini coli, 3.) & circa orificium intestini recti. Quoniam vero in casu nostro sanguis ad intestinorum vasa fuit cumulatius adductus, & ex expansione spasmodica contractio necessario in intestinis evenire debuit; hinc motus constrictionis & dilatationis intestinorum seu peristalticus, ab inferioribus magis ad superiora inverso ordine translatus fuit; adeoque flatus crassiora intestina non facile ingredi, multò minus ea permeare & ad orificium ani, ubi exitum suum naturalem habent, descendere potuerunt. Quapropter aliter fieri non potuit, quin in omnibus, præcipue autem in tenuibus, intestinis fuerint accumulati, magis expansi & sic molestia dicta procreata.

§. 19.

Superflui sanguinis ad intestinorum vasa congestionem, præter flatulentias, etiam alvi tarditatem generasse, sequentia docent. Ad excrementorum excretionem, præter

* Vid. Garengot. Anatom. visc. cap. 9. §. 26.

præter bilis sufficientem quantitatem, & liquoris intestinalis, præsertim illius, qui in glandulis processus intestini cœci vermiformis largius fecernitur, etiam requiritur, 1.) ut intestina tenuia vi sufficienti sint prædita, excrementa protrudendi in intestina crassiora, 2.) ut actio intestinorum omnium, præprimis crassorum, cujus ope excrementa ex uno in alterum intestinum propulsa, laxato sphinctere intestini recti, rejiciuntur, sit æqualis (per princ. physiologica): Utrumque verò maximè desideratum fuit in virgine nostra ægrota. Spasmodicè enim constricta fuerunt intestina crassa, adeoque vis eorum superata fuit à vi intestinorum tenuium. Hinc sordes alvinae, ob spasmus fibrarum nerveo-muscularium, orbicularium intestini ilei, cœci & coli, ab intestinis tenuibus ad crassa non potuerunt promoveri. Quapropter, quum earum iter in intestinis, præcipue iis in locis, ubi fibræ adeo sunt collocatæ, ut sphincter quasi formatus videatur, difficile fuerit (§. 18.), immo difficillimum in intestino colo ob flexuras & ligamenta illius, neque humidum intestinale ob hunc intestinorum spasmus legitime fecerri, neque sphincter orificii intestini recti promptè relaxari potuit. Unde liquido, uti arbitror, constabit, sanguinis congestionem in vasis intestinorum crassorum spasmodicam eorum constrictionem & hanc excipientem alvi tarditatem procreasse.

§. 20.

Cephalalgia etiam, quam sub hoc affectu passa est ægrota virgo, abundantanti sanguinis copiæ, ad vasa capitis congesti, suos debet natales. Equidem, quum ex

D

patho-

pathologicis constat, ea vasa plurimum dilatari, quæ aliis debiliora sunt, & minus elastica, ratio patet, cur sanguis non solum in vasis imi ventris primo, deinde etiam in vasis capitis, tenuioribus instructis tunicis, collectus fuerit, atque accumulatus. Perspicuum porro est, qua ratione fiat, ut vasa hæc capitis dilatata & expansa partes membranosas sensibiles, vel infra, vel supra cranium, comprimere, tendere & dolorem (§. 9. 17.) producere valeant. Hanc etiam sanguinis congestionem ad caput & repletionem vasorum præcipue supra cranium, ubi sanguini, ex arteriis carotidibus in minores ramos effluxuro, obex positus fuit, confirmat arteriarum temporalium vehemens pulsatio.

§. 21.

Neque hæc sola fuerunt incommoda, quæ in capitis vasis congestus cruor creavit, sed tinnitus aurium ex eodem etiam fonte venit derivandus. Intelligimus verò ejusmodi auditus statum, quo quis chordæ exilis & valde tensæ sonum audit, licet extra eum in aere nullus edatur sonus. Phænomenon hocce, si quid iudicō, ita procedit: Percipit homo sonum, si fibrillæ nervæ in partibus auris internæ, nempe cochlea & tribus canalibus semi circularibus, super membranam ibi obviam tensæ, motu concutiantur (per princ. physceolog.). Quoniam autem hæc fibrillæ cunctæ sint subtiles valde & tenues, ut anatomia nos docet, licet altera superet alteram exilitate, necesse est, ut una alterave fortius tensa & fortius tacta, instar chordæ instrumenti musici, tremule & acute sonet. Vasa vero sanguifera abundanter repleta, nervis & parti- bus

bus nervosis vicina, producunt auctam tensionem illarum (§. 17.). Certo certius autem est, membranam illam, quæ cochleam & canales semicirculares investit, vasis sangviferis esse instructam, imo inter fibrillas nervi acustici eadem reperiri. * Quæ si tunc temporis, quò reliqua capitis vasa cruore abundant, sangvine maxime fuerint repleta & jex hac uberiori illius copia systole atque diastole fuerit aucta, fibrillæ nervi acustici necessario fortiter concuti ac tendi debuerunt. Quæ concussio seu fortior commotio cum vi aeris, labyrintho inclusi, sonum tinnitus excitaverit, quid impedit, quominus congestionibus sangvinis ad caput aurium tinnitum tribuamus?

§. 22.

Eadem quoque ratio fuit vertiginis, quam ægotam interdum passam esse, morbi historia docet. Proxima hujus pathematis causa est nervorum opticorum compressio, nec non earum partium nervosarum cerebri, quæ sunt prope plexum choroideum. Quod si vero arteriæ carotides, quæ nervis illis proximæ sunt, itemque plexus choroideus sangvine abundant, compressio inde exoritur. Vasa vero capitis virginis ægotæ sangvine nimium repleta fuerunt, idcirco interdum, præsertim capite proclinato, & illa ultra modum à sangvine referta fuerunt, ac nervos nervosâsque partes illas compresserunt.

§. 23.

Excedens quoque sangvinis copia in vasis collecta & accumulata ex eo etiam adstruitur, quod dolores
 D 2 capitis,

* Winslow Exposition anatomique Tom. IV, §. 408.

capitis, aurium tinnitus & vertigo cum abdominis doloribus alternaverint. Quoties enim spasmo contractæ fuerunt partes imi ventris (§. §. 17. 18.), non omnem humorum molem, vasis suis convenientem, in se recipere potuerunt, sanguis hinc ad ea vasa se uberius conferre coactus fuit, quæ minus resistunt, qualia in capite reperiri omnibus notum est (§. 20.). Remittente autem contractione in inferioribus, idem sanguineus latex eo magis advectus est ad hæc abdominalia vasa atque ibi dilatatione vasorum abdominis dolores procreavit. Hæc uberior repletio quum spasmum inferat, & humores ad ea loca pellat, quæ minus resistere possunt, insignem illam harmoniam & nexum inter dolores capitis &c. &c. & abdominis perspicere erit facillimum.

§. 24.

Præter memorata symptomata, ex sanguinis congestionem, alia adhuc & quidem graviora, quæ Membro III. & VI. Hist. morbi referuntur, inflammatio nimirum palpebrarum, atque inde resultans inflammatio tunicæ adnatæ & corneæ exulceratio fuerunt generata. Prodeat ex illis primum inflammatio palpebrarum. Inflammationis nomine in scholis medicis venit præternaturalis attritus rubri sanguinis, à stasi ejus in ultimis divisionibus arteriarum ortus, rubedine, dolore, & tumore partis accensæ plerumque stipatus. *

§. 25.

Allata definitio inflammationis signa præcipua & essentia-

* Vid. Boerhav. aphorism. de cognof. & curand. morbis §. 371. Hoffm. Diss. de inflammatione ossium.

essentialia docet, quæ quo clarius pateant, notes velim, quod in omni inflammatione 1.) ægrotus de tensionibus partis affectæ queratur, 2.) nec non de præternaturali rubore 3.) porro de tumore ardente & pulsante, qui magis vel minus micans videtur.

§. 26.

Hæc qui cum iis contulerit, quæ membro III. & VI. Hist. morbi consignata sunt, minime dubitabit, affectum hunc oculi, nimirum palpebrarum & tunicæ conjunctivæ, ad tumores inflammatorios esse referendum. Nihil addere de ea re opus erit, nisi ut genesin hujus affectionis ulterius explicem. Quum omnis inflammatio stasin cruoris, tam in ultimis arteriarum ramis, quam ex iis provenientius vasis exilissimis serosis & lymphaticis, quorum cavitas globulo sanguinis capiendi haud sufficit, pro causa agnoscat: Omne illud, quod stagnare cruorem in hisce vasis facit, producendæ inflammationi favere, perspicuum. Quid vero magis stagnationem sanguinis producit, eamque incipientem promovet, quam plethora? Prona hinc fluit consequentia, nihil aptius esse gignendis inflammationibus, ipsa plethora. Id quod etiam ex eo clarius perspicitur, quod sanguis, ob nimiam vasorum repletionem in exilissima vasa propulsus, vel impedito, vel tardiori reddito ejus refluxu, in alia vasa vicina, præsertim serosa, vi intrudatur, vasa impleat, dilatet, obstruat & lentissimè in illis moveatur. Etsi vero virgo nostra ægrotat, ob exuperantem sanguinis copiam, ad fovendos tumores inflammatorios fuit maxime disposita, tantum tamen abest, ut hæc sola causa inflammationem

excitaverit, ut potius alia occasionalis causa symbolum suum contulerit, & molestissimum hunc oculi affectum provocaverit. Motus nimirum forsan excedens à cœna in conclavi nimis calefacto tantæ fuit energiæ, ut dispositionem hanc ad inflammationes in actum deduxerit. Noto notius est, quam noxii effectus ex motu & calore in corporibus plethoricis resultent. Sangvinis enim massa exinde exagitur, & majus affectans spatium, vasa minora satis repleta magis extendit, & ad disruptionem sæpius deducit. Intellectu quoque facillimum erit, ex majori sangvinis expansione, ope motus spontanei vehementioris, corporis plethorici sangvinem fuisse adeo rarefactum, ut purpureum hoc liquidum in minora vasa serosa, & minimas arteriarum divisiones vi fuerit intrusum, ibique stagnaverit & inflammatio inde fuerit orta. Quod autem utraque palpebra, & tunica adnata inflammata fuerit præ aliis omnibus corporis partibus, id rationis subesse arbitror. Nimirum sub congestionibus sangvinis ad caput plurima ejus vasa justò majori sangvinis quantitate repleta fuerunt, quam diameter eorum naturalis pati potuit, hinc nec oculi vasa ab ista repletionem & expansionem, accedente humorum exæstuatione, immunia fuerunt. A vero mihi quoque non aberrare videor, si aspectum flammæ lucernarum ad generandum hunc affectum multum contulisse sustineam. Duce enim experientia cognitum est, non solum solis crebriorem ad aspectum, sed etiam flammam ignis vulgaris fibrillas nerveas oculi vehementer constringere, hancque constrictionem vasa adjacentia angustare, & stagnationis sangvinis ac inde nascentis inflammationis existere causam. Quid enim frequentius est

est videre, quam homines, qui diu aspectum flammæ lucidæ sustinuerunt, oculorum inflammatione multari. Tensiones etiam & vellicationes palpebrarum, quæ tumorem inflammatorium præcesserunt, prægressam hanc constrictionem fibrarum nervearum in palpebris & tunica conjunctiva satis probant.

§. 27.

Palpebrarum hæc inflammatio, & earum insignis intumescencia conjunctivæ tunicæ inflammationem promovit, & valdoperè auxit. Tumore enim palpebrarum compressa fuit tunica hæc conjunctiva, hinc angustari vasa, & humores in iis necessario stagnare debuerunt. Porro, quum palpebrarum interior tunica productio sit tunicæ albuginæ, adeoque utraque tunica communibus vasis instructa, fieri aliter non potuit, quin inflammatorius palpebrarum tumor ad conjunctivam tunicam etiam pergeret. Accedit etiam, quod lymphæ lacrymalis, ob spasmus fibrarum nervearum tunicæ adnatæ & palpebrarum, in puncta lacrymalia, & canalem sic dictum nasalem influere fuerit impedita, adeoque, intra oculi bulbum & palpebras accumulata, acrimoniam contraxerit, dictas partes arrodentem, & inde inflammatio hæc mirum in modum fuerit aucta.

§. 28.

Id etiam causæ fuit, cur, referatis palpebris, serum quoddam acre ex oculis effluerit, uti Hist. morbi Membro V. & VIII. recensetur. Quum enim effluxus ejus in canalem nasalem, ob constrictionem spasmodicam punctorum

Storum lacrymalium, fuerit impeditus, & ob palpebras clausas inter eas, bulbumque oculi lymphæ hæc fuerit accumulata (§. 27.) ex oculorum angulis necessario excerni & super genas effundi debuit. Quod autem fluxus hic tamdiu continuaverit, id rationis fuisse existimo: Serum hoc lacrymale, stagnatione acrius redditum, officia & puncta lacrymalia irritatione adeo movit, ut major humorum ad glandulas lacrymales successerit affluxus, & major lacrymarum copia inde fuerit secreta. Hæc abundantia lymphæ lacrymalis, quum non omnis intra canalem nasalem recipi potuerit, eodem modo, quò fieri in flentibus observatur, ex oculis supra genas ut efflueret, ipsasque ob acrimoniam corroderet necesse fuit. Arroasio vero in labio superiori similiter ab hac acri lymphæ effecta est, quæ nempe per canalem nasalem in cavitatem nasi & exinde super dictum labium effluxit.

§. 29.

Ex eadem hac lymphæ lacrymalis stagnatione & acrimonia corneæ tunicæ exulceratio derivanda venit. Ulcus in genere vocatur solutio continui in partibus corporis solidis, ubi partes disruptæ humidum quoddam acre seu saniem emittunt. Nulla certe eget probatione, lympham stagnantem sensim acrem redditam partes corporis arrodere, & hac ratione plurima ferè ulcera in diversis gigni partibus. Quid mirum itaque si lacrymæ, ob salam suam indolem (per princ. physiolog.) ad acrimoniam proclives, stagnatione acres redditæ, corneam tunicam primum irritando, postea fibras ipsius dissolven-

dissolvendo, exulcerationem hanc produxerunt. Quod autem exulceratio hæc humidum non ploraverit, sed sicca potius indolis, & lanugini similis fuerit, de eo sic ego judico. Constat, 1.) corneam transparentem carere vasis sangviferis, & paucissimis saltem lymphaticis atque ferosis esse instructam; * quare fibræ ejus albidæ sunt, 2.) tunicam hanc esse summè elasticam, & fibras maxime tensas: Quæ etiam rationem in se continent, cur fibræ hæ discissæ & divisæ sursum tollantur, & sic lanuginosum quoddam constituent. Hanc meam sententiam simplex quoddam experimentum corroborat: Si quis enim hanc tunicam corneam mortui hominis sale vel arena fricare voluerit, veritati hæc omnia consentanea esse animadvertet.

§. 30.

Perducti tandem sumus ad ultimum pathema ægroræ virginis, quod in Historia morbi Membro VIII. relatum legitur. Est illud cachecticus status, cujus rationem & nexum cum reliquis symptomatibus jam probare nobis incumbit. Cachexiam autem in genere definitio, quod sit depravatus & subhumidus corporis habitus, cum fædo cutis colore conjunctus, ex vitiosi sanguinis, præsertim vero seri abundantia, viscerumque tono dejecto ortus, singulasque corporis functiones insigniter lædens. ** Ex data hac definitione patet, ad essentiam hujus affectus pertinere 1.) colorem pallidum cutis, præprimis faciei,
E 2.) pal-

* Vid. Joh. Zach. Platneri Institutiones chirurg. §. 309.
Jacob. Hov. Tract. de circulari humorum motu in oculis.

** Hoffm. Med. system. Tom. IV. part. IV. pag. 385.

2.) palpebrarum intumescenciam, 3.) habitum corporis tumidum & flaccidum, 4.) artuum gravitatem, præsertim sub motu. Porro gravissimus hic affectus cognoscitur 5.) ex respiratione difficili 6.) palpitatione cordis, 7.) irregulari alvina excretionem, dum modo constipatio alvi, modo diarrhoea adesse deprehenditur, 8.) pulsu debili & tardo, 9.) urina alba, turbida & parca, 10.) æstu volatico, capitis dolorem, vertiginem & sudorem secum ferens. Denique, si malum jam ad summum gradum vergat, pedes atque manus insigniter tumere, præcipuè vespertino tempore, conspiciuntur.

§. 31.

Prædicta cachexiæ requisita apprimè ad ægrotae nostræ passiones, in Hist. morbi Membro VIII. memoratas, quadrare, ex accuratiori eorum percrutatione cognoscimus. Plurima enim cachexiæ signa in historia morbi recensentur, quæ inferiorem seu primum cachexiæ gradum constituunt. Quæ etiam ratio fuit, cur hunc morbum non ipsam cachexiam, sed affectum cachecticum denominandum duxerim. Posito itaque nomine hujus gravissimi mali, nexuse ejus cum reliquis symptomatibus, & origo ex eadem fœcunda matre, quæ reliqua genuit incommoda, plethora nempe, venit demonstranda. Causa hujus affectus proxima est sanguinis impuri & humorum viscidorum abundantia, nec non solidorum robur dejectum, eorum præcipuè viscerum, quæ chylicationi, & sanguini perficiendo atque depurando inserviunt. Quoniam verò visciditas humorum tono dejecto solidorum, & præcipuè robori imminuto primarum viarum adscribenda

benda venit, primo explicandum erit, quomodo tonus labefactatus horum viscerum abundantanti sanguini generando faueat. Evidentum supra est (§. 17.), sanguinem abundantem, ad ventriculum & intestina congestum, tonum horum viscerum multum imminuisse, & flatuum alvique tarditatis extitisse causam (§. 18. 19.). Quod si itaque memorata viscera quotidie de suo tono & robore aliquid amiserunt, fieri aliter non potuit, quin, aucta hac ventriculi & intestinorum atonia, alimenta non legitime resolvi, comminui, nec chylus laudabilis elaborari poterit. Chylum itaque viscidum, tenacem eadem etiam labefactam sanguinem contaminare, ex pathologicis compertum habemus. Accedit etiam, quod sanguis, quando in vasis abundat, ad majora vasa & præcipue viscera regurgitet, ibi stagnet, corrumpatur, tonum solidorum labefactet, functiones viscerum lædat, & symptomata cachectica gignat. Lentior enim fit ob partium solidarum atoniam sanguinis & humorum circuitus, unde chylus crudus, tenax, viscidus, propter imminutum viscerum robur concoctioni interservit, ad sanguineam massam allatus, neque legitime comminui, atque discerpi, neque sanguini etiam intime misceri potest. Quo fit, ut saluberrimum fet- et- excretionum negotium imminuatur, & sordes impuræ viscidæ, biliosæ, alias excerni solitæ, intra massam sanguineam retineantur, eamque impuris & vitiosis humoribus inquinant.

§. 32.

Vitiata itaque omnium humorum indole, ut subtilissimum etiam, quod nervis inest fluidum, labem contraxerit, fuit necesse. Hinc vis ejus & energia, cujus ope

E 2

solida

solida maxime reguntur, omnesque functiones legitime procedunt, fuit insigniter imminuta. Mirum itaque non est, quod ægrota virgo languorem loco lassitudinis, seu maximum ejus gradum, sub & post minimum corporis motum, senserit. Omnium enim solidorum robur partim ex abundantia superflui humoris (§. 9.), vasa nimum distendentis, partim ex depravato subtilissimo illo nervorum fluido, quod nervis, omnibusque solidis elasticam vim conciliat, valde fuit imminutum atque labefactatum.

§. 33.

Reliqua symptomata, quæ affectus cachectici in nostra virgine præsentiam comprobarunt, jam veniunt enucleanda. Primo ex illis prodeat palpitation cordis, quæ in crescente morbo maximum quoque sumfit incrementum, adeo, ut non post motum duntaxat, uti sub primo morbi stadio (Hist. morbi Membr. II.), sed etiam post partum, ventriculo vel cibus vel flatibus expanso, fuerit deprehensa. Expanso ventriculo, vel intestinorum canale ab alimentis aut flatibus, vel ex quacunque causa alia, eorum vasa aliquo modo comprimuntur, hinc fit, ut sanguini, è ventriculo sinistro in aortam descendentem promovendo, remora quædam obijciatur, & idem cruor, in venæ cavæ canale contentus, celerius ad dextrum ventriculum pellatur. Accedit etiam, quod ob hunc ventriculi & intestinorum spasmus vasa eorum sanguinem, per majores ramos advectum, commodè vix recipere queant (§. 17.). Nec ab hac palpitatione immunem fuisse virginem leviter ambulantiem, nec sedentem, decubentem
vero

vero eam sensisse graviolem, relatum legimus. Ratio in promptu est: Sub decubitu venæ cavæ situs ex perpendiculari in horizontalem mutatur, & affluxus cruoris ad cordis ventriculum inde velocius promovetur; Nec calor effectus, dum virgo in lectum sese contulit, penitus excludendus venit, quo fit, ut sanguinis massa majus spatium affectet, & cordis substantiam ad fortiorem & celebriorem systolen atque diastolen disponat (§. 27.).

§. 34.

Deinde legimus in Historia morbi Membr. VIII., spirationem, quæ in principio morbi sub motu & acclivium ascensu fuit velocior, & molesta, (Membr. I. Hist. morbi) progressu temporis redditam fuisse angustiolem. Causam turbatæ respirationis supra (§. 1.) plethoræ omni jure accensendam esse, innui. Quod verò symptoma hoc, crescente malo, etiam fuerit auctum, non solum superflue sanguinis copię, quæ quotidie aucta fuit, sed tenaci etiam, viscido & spisso sanguini, qui minima pulmonum vascula difficillime transit, tribuendum esse iudico. Cognitum enim & comprobatum ex physiologicis est, sanguinem sub quavis respiratione in pulmones ex cordis ventriculo dextro deduci, in exilissimis vasculis ibi circumvolvi, mutua pulmonum constrictione & expansione comprimi, comminui, & conquassari: Quod si vero ob visciditatem subtilissima hæc vascula, vel plane non, vel tamen difficulter, transit, ut ad majora vasa regurgitet, ea distendat, vesiculas pulmonales angustet, aërique, in pulmones ingredienti, remoram quandam faciat, necesse est. Huic etiam impedito & turbato sanguinis

motui in pulmonum vasculis imputandum esse reor, quod sanguis neque satis comminui, ac conquassari, neque chylo intimè misceri potuerit, sed viscidam suam indolem retinuerit. Eadem causa quoque subest, ut cachecticum malum quotidie sumferit incrementa, nec prius, quam remora omnium molestissimorum symptomatum primaria causa, penitus cessaverit.

§. 35.

Cognito itaque atque perspecto cachectico corporis statu ægrotæ nostræ, minime mirandum est, quod vividus, & amœnus faciei color in pallidum & subflavum seu luridum fuerit transmutatus. Est enim illud primum & essentialiale cachexiæ signum (§. 31. 32.), quò perspecto, quisque fere, etiam artis medendi imperitus, cachecticum corporis habitum præsumit. Nec difficile erit, phœnomeni hujus rationem reddere. Supra enim (§. 8.), physiologicis principiis innixus, tradidi, cutis colorem tam fluidorum, quam solidorum, & præprimis corporis mucosi, indoli, & vasorum majori, vel minori repletioni exactè convenire (§. 8.). Jam autem cognitum est, ob tonum primarum viarum læsum (§. 31.), ob respirationis negotium turbatum (§. 34.), ob se & excretiones interceptas, sanguinem generatum fuisse crudum, nec unquam à sordibus biliosis, falsis, aliisque excrementitiis satis fuisse purgatum. Quare cum impuritates hæ largiori copia massæ humorum immixtæ fuerint, quam per cutis emunctoria, ob relaxatum corporis & præcipue cutis habitum, legitimè rejici atque excerni potuerunt, abunde patet, quomodo in subtilissimis vasculis

culis stagnantes, cuti luridum hunc colorem concilia-
verint.

§. 36.

Tono & robore suo solida omnia dejecta fuisse,
passim in præcedentibus §§phis adstruere conatus sum.
Hinc etiam cor, quod alternante sua constrictione &
relaxatione omnem humorum massam per universum
corpus propellit, multum de robore suo amisisse, certum
est. Testatum enim id dedit pulsus tardus & debilis.
Quum enim pulsus, uti ex physiologicis notum est, cor-
dis & arteriarum statum apprimè doceat, nemini sanè du-
bium supererit, hanc pulsus mutationem debiliori cor-
dis systoli in acceptis esse ferendam. Neque aliter fieri
potuit, quum subtilissimum illud æthereum fluidum,
quod nervis inest, & quod omne robur præstat, sub pes-
sima humorum constitutione labem etiam contraxerit
(§. 33.). Cujus influxui quum cordis systole tribuenda
veniat (§. 10.), adparet ratio, cur sub cachectico hoc hu-
morum statu ipsius tenuissimi fluidi vigor fuerit dejectus,
& cur cordis contractio antea celerior in tardiorem, &
pulsus magnus in tardum & debilem, sub motu vero in
celerem & debilem, fuerit conversus.

§. 37.

Porro in Historia morbi recensetur, somnum pla-
cidum, quo gavisâ fuit ægrotâ, in inquietum se mutasse.
Cujus phænomeni rationem existimo sequentem: Con-
stat ex physiologicis, somnum esse placidum atque tran-
quillum, quando sanguis lento, æquali & temperato mo-
tu per subtilissima vascula cerebri trajicitur, inquietum
verò

verò eundem fieri, quando sanguinis motus ad cerebrum acceleratur, & in ejus vasis inæquali cursu circumvehitur. Eviçtum autem supra est, sanguinis massam ob redundantiam ejus (§. 10.), ob flatus in abdomine (§. 18.), & ob decubitum virginis, velocius ad cor fuisse trajectam. Sanguis itaque, velociter ad cor motus, ut celeriori quoque cursu ad cerebri vasa ducatur, celerrimè in illis moveatur, & ita somnum turbet, & inquietum reddat, necesse est. Visciditas etiam humorum ægrotæ nostræ ex causarum censu minimè releganda est. Inde enim evenit, ut sanguis, exilissima vascula transiens, & ad majora vasa retroactus, ad cursum per capitis vasa alterandum & somnum turbandum multum contulerit.

§. 38.

Colophonem denique addat turbatum alvi negotium, dum de diarrhœa, mox verò de alvo constipata conquesta fuit ægrotans. Utrumque autem affectum intime inter se fuisse connexum, alterumque ex altero generatum, partim spasmus, partim atoniam intestinorum, sua pro causa agnoscere, ita probo. Ad legitimum fecum alvinarum secessum præcipue requiritur, ut primo in intestinis tenuibus sufficiens ad pellenda excrementa vis, & deinde in inferiori ejus parte, præsertim intestino colo, & recto, sufficiens dilatatio, emittendis fecibus remoram nullam ponens, adsit. Quum itaque supra eviçtum dederim, in ægrotâ nostrâ ex sanguinis ad primas vias congestionibus totum intestinorum canalem fuisse labefactatum (§. 18.) &, quod flatuum in illis hospitantium copia testatur, partim spasmus intestinorum
crassorum

crassorum, partim atoniam intestinorum tenuium adfuisse (§. 18.) nullum dubium est, quin molesta hæc alvi segnities partim atoniæ intestinorum tenuium, partim spasmō crassorum adscribenda sit. Hæc alvi tarditas causa etiam fuit diarrhoeæ, illam excipientis, & mutud cum ea alternantis. Factum enim est, ut sub tardiori excrementorum per alvum secessu, atque depravata alimentorum digestionē (§. 31.) cruditates generatæ fuerint, quæ, bile, succoque pancreatico remixtæ, & in duodeno ob deficientem excretionem diutius stabulantes, acrimoniam contraxerunt, intestina, eorumque glandulas irritantem (per princ. patholog.). Quum autem diarrhoea nimiam intestinalis liquoris secretionem causam agnoscat præcipuam (per princ. path.), nihil quoque reperitur, quod eandem largiorem æque, atque celeriorem efficere possit, quam talis materia, quæ acris suis partibus glandularum officia constanter irritat, atque ad copiosorem lymphæ suæ expressionem disponit. De qua re nemo certe dubitabit, qui, quantum ejusmodi acris materia irritatione sua efficiat, ex pathologicis cognovit. Hæc etiam uberior humidi intestinalis secretio alvi segnitiem, quæ diarrhoeam est secuta, multum adjuvit. Notum enim ex physiologicis est, ad excretionem alvi facilitandam lympham hanc intestinaleam requiri, ut lubrica serventur intestina, fibræque eorum facilius se contrahere valeant. Deficiente itaque hac lymphâ intestinali, interiorem intestinorum superficiem exsiccata, & excrementis, per intestinorum volumen progressuris, ob memoratas causas, remoram fuisse positam, unicuique facile constabit.

Sed, hisce relictis, nunc totius morbi maxime molesti, hæctenus cum omnibus circumstantiis & causis suffus expositi, ideam in compendio tradam. Aegrotæ nimirum virgo, ob victum eupeptum, ac vitam motus & curarum expertem, abundantem sanguinis copiam generavit (§. 1-12.), & cum ea minimè imminuta, sed quotidie potius aucta fuerit, sanguis ad loca imi ventris & caput congestus, ibique dolorum, tensionum, in intestinis atoniæ, flatuum & depravatæ digestionis, nec non palpitationis cordis, respirationis molestæ &c. &c. auctor fuit (§. 13-23.). Congestionibus sanguinis ad caput successit inflammatio palpebrarum, & tunicæ adnatæ (§. 26-27.), nec non exulceratio tunicæ corneæ (§. 29.), quibus malis parum imminutis, ob stagnantem lympham lacrymalem, serum acre ex oculis effluxit (§. 28.). Congestiones denique ejusdem sanguinis in abdominis vasis digestionem depravatam, tandemque cachecticum affectum produxerunt (§. 31-32.), auctis insimul cæteris symptomatibus.

Supereff tandem, ut remedium, in Historia morbi Membro IX. commendatorum, examen instituam, in quo eò minus ero prolixus, quò facilius singulorum ratio ex generalioribus therapieæ principiis cognosci potest. Quemadmodum verò ex antecedentibus satis clare innotuit, ex abundante sanguinis copia, ejusque variis congestionibus, cachecticum corporis universi affectum & inflammatorium oculorum esse inductum, ita ad tollendam

dam hanc inflammationem, & corrigendam pravam humorum indolem, restituendumque solidorum tonum omnino dirigenda fuit medicatio. Quo hunc igitur finem ed certius obtinerem, sub usu remediorum 1.) ad primas vias à collecta sentina purgandas, 2.) humores, tum viscidos atque tenaces corrigendos & per convenientia emunctoria proscribendos, tum abundantes quoque sensim hac ratione minuendos, 3.) inæquales sanguinis & humorum circuitus ad ordinem denud redigendos, & adfluxum humorum à partibus superioribus ad inferiora derivandum, nec minus 4.) ad ventriculi, intestinorum & omnium solidorum robur deperditum restituendum, & 5.) inflammationem tunicæ adnatæ atque exulcerationem cornæ profligandam, præcipuè respiciendum esse iudicavi.

§. 41.

Primo igitur scopo satisfecit laxans, Hist. morbi Membro II. Num. I. citatum, quod primariò compositum fuit ex manna & extracto rhabarbari. Manna enim non solum fordes intestinorum sufficienter abstergit, sed partes etiam mulcet & acrimoniam, quæ est in canale intestinorum, corrigit. Hujus vero connubium cum extracto rhabarbari commendatum est, ut intestina relaxata & flatibus distenta corroborarentur, statusque discernerentur; & ob postremam causam superadditum quoque est oleum de cedro. Quoniam autem sub tali cachectico corporis statu massa humorum impuris succis redundat (§. 31.), & primæ viæ, ob turbatum digestionis negotium, quotidie crudos & noxios humores generare solent, laxantibus

opus fuit, iisque lenioribus, & per epicrasin operantibus, quæ balsamica sua indole humores corrigunt, impuritates massæ sanguineæ & canalis intestinalis per eandem viam educunt, & stomachum denique roborant. Quo nomine pilulæ balsamicæ B. FRIDERICI HOFFMANNI, ex extractis amaris &c. concinnatæ, insigniter commendari merentur. Quare iisdem etiam quovis sexto die cum maxima euphoria usus sum. Quarum continuato usui in felicissima hac morbi propulsione maximum momentum adscribendum esse iudico. Notum enim ex therapevticis principiis est, vim pilularum ejusmodi balsamicarum magnam esse in corrigendis humoribus & dirigendo humorum motu à superioribus ad inferiora; quare promovendo salutari mensium fluxui insigni fuisse adjuvamento, non sine ratione arbitror.

§. 42.

Tum quoque, ad acrimoniam humorum, eorumque visciditatem corrigendam, & spasmodicas solidorum contractiones, tam in intestinorum canale, quam in reliquis visceribus, relaxandas, infusum theiforme, cum sero lactis dulci mixtum, fuit commendatum. Species hujus infusi excretiones omnes, præprimis vero urinæ & sudoris, promovendi, nec non flatu in abdomine discutiendi, insigni pollent efficacia. Serum lactis autem ad acres partes involvendas & educendas, & spasmo contractas membranas demulcendas, teste experientia, summum & maxime egregium est remedium.

§. 43.

Quemadmodum autem omne curationis punctum

ed

èd maximè redit, ut ventriculi labefactati & turbati digestionis negotii ratio habeatur, præcipuè pariter allabandum fuit, ut primarum viarum tonus & energia restitueretur, & emendata digestionis officina, sanguis melioris notæ in canalibus suis per circulum ageretur. Hunc in finem ideo elixirium viscerale B. HOFFMANNI, nec non pulvis quidam, & decoctum quoddam ex speciebus, gelatinoso principio præditis, fuerè commendata. Quantæ autem virtutis sit elixirium viscerale Hoffm. in morbis chronicis debellandis, dum non solum primis viis robur addit, sed & bilem corrigit, viscidos humores resolvit, & sanguinis circuitum æqualem reddit, medicina consultatoria laudati auctoris fufius docet, & ii quoque probè norunt, qui secundum methodum Hoffmannianam maxime morbos ejusmodi intricatos simplici imprimis medicina profligare student. Eadem etiam præstat pulvis hic, qui cum pulvere stomachico, à QVERCETANO aut potius BIRCKMANNO commendato, multum convenit*, cujus virtus in incidendis humoribus crudis, & appetitu excitando jam diu medentibus cognita fuit atque perspecta. Eundem præterea pulverem virtute, orgasmum temperandi & saluberrimum transpirationis negotium promovendi, maxime pollere, facile patet.

§.

44.

Decoctum, quod ex speciebus lenientibus, leniter diureticis & quodammodo gelatinosis præparatum est, ideo præcipue commendatum fuit, quia in morbis

F 3

chroni-

* Conf. Pharmacologia theoretico - practica Joh. Frid. Cartheuseri pag. 591.

chronicis decocta cerevisiis, aliisque potulentorum generibus longè præstantiora esse, teste B. HOFFMANNO, frequens probavit experientia. Hæc enim decocta non tam facile flatulentias excitant, sed ob majorem subtilitatem vasa citius transeant, humores diluunt, & auctis se- & excretionibus, sordes multas è massa sanguinis educunt. Vinum autem non solum in stomachi gratiam decocto huic nuptum fuit, sed ut spiritiuosa etiam indole sua robur adderet solidis, vappidamque fluidorum crassam emendaret.

§. 45.

Memorata verò remedia, quamvis utilissima fuerint, & in tollendis his morbis maxime adprobata, irritus tamen forsan eorum fuisset effectus, nisi accuratum diætæ regimen felicem eorum operationem insigniter secundasset. Labefactato enim primarum viarum tono, ut cibis paucis & concoctu facilibus uteretur, crudos vero omnesque dyspeptos & flatulentos studiose evitaret, monita fuit ægrota. Ut quoque alimenta eo melius digererentur, & in chylum laudabilem converterentur, motus corporis aliquot horis post pastum fuit commendatus, quo nimirum leni illa succussione chylus jam præparatus ad sanguinis massam eo melius transferri, à sordibus depurari, & alvi excrementa facilius ejici potuerint (per princ. phys. & diæt.).

§. 46.

Venæsectio denique prius in usum vocata non est, quam congestiones à superioribus ad inferiora conversæ, & solidorum robur imminutum aliquomodo fuerit restitui-

restitutum. Tunc enim sanguinis abundantia felicissime tolli & fluxus ejusdem ad uterum dirigi potuit, quo factum etiam est, ut mensium fluxus, transacto aliquo tempore erumpens, plurima symptomata felicissime abstulerit. Pediluvia autem venæsectioni eo consilio præmissi, ut sanguis ad interiora prius leniter duceretur, congestus in superioribus ad inferiora se uberius reciperet, & ita vena pedis secunda plethoram majori cum fructu immi-
nueret.

§. 47.

Remedia, quibus oculorum inflammatio & exulceratio soluta fuit, sunt fomentum, sacculi, collyrium, mixtura & pulvis quidam. Quum in omni inflammatione constricção fibrillarum & stagnatio sanguinis in vasculis minoribus reperitur (per princ. patholog.), fomentum hoc apprimè utile fuit, dum partim fibris crispatis relaxandis, & cruori, in vasculis minimis stagnanti, iterum movendo fuit maxime idoneum. Simili etiam ratione stagnationem sanguinis sustulerunt calore suo sacculi calefacti, quos ideo cum fomento alternatim applicari jussi, ne continua fomenti applicatione fibris nimia relaxatio atque flacciditas induceretur.

§. 48.

Et ut vasa, à sanguine in illis stagnante expansa & nimis relaxata, constringerentur, sanguinique debite propulsando sufficerent collyrium in usum vocatum est, quod hac virtute efficaciter pollere, cognoscent omnes, qui ejusmodi oculorum affectibus mederi sciunt.
Hujus

Hujus usu etiam factum est, ut affluxus lymphæ lacrymalis, ex relaxatione glandularum & ductuum lacrymalium natus, intra fines suos maxime fuerit coercitus.

§. 49.

Exulcerationi denique corneæ tunicæ remedio fuerunt pulvis quidam & mixtura externi usus. Pulverem constare ex mundificante, leni septico, & absorbente medicamine, & ea propter corneæ ulcera mundificare, disruptas fibras à sanis separare, acrimoniam lymphæ lacrymalis mitigare, eaque ratione corneæ pelluciditatem restituere potuisse, omnes machaoniæ artis cultores facile videbunt. Mixtura vero, ex aqua & spiritu vini constans, glandularum omnium, præcipue vero sebacearum MEIBOMII, earumque ductuum & orificiorum lenissima constrictione, oculum à stasi humorum, a fordibus, & ab exulceratione debuit vindicare. Simpliciter hac medicatione, veris morbi causis e directo opposita, effectum tandem est, ut intra duodecim septimanas gravissimus ægotæ virginis morbus ad finem optatum perductus fuerit.

1018

Pica

DISSERTATIO INAUGURALIS
SISTENS
CASVM CLINICVM
AFFECTVS CACHECTICI

CVM

INFLAMMATIONE TV
EXVLCERATIONE C
PARENTIS C

EX

PLETH

QVA

GRATIOSAE FACVI
CONSI

PRO GRADV
OBTIN

PUBLICO ERVDIT
SVBIE

PETRVS P

FRANCOVRTI
DIE XX. DECEMB

TYPIS PHILIPPI SCHWAR

